

ПЕРШИЙ СЕМЕСТР

Тема 15, стор. 5

Казки маленькі, а розуму в них багато. Казка вчить, як на світі жити.

Тема 16, стор. 57

Дональд Біссет — англійський письменник. Ще з дитинства захоплювався світом природи, який потім знайшов відображення у його творах. Тварини в казках автора наділені людськими рисами, здебільшого, притаманними саме дітям — безпосередністю, допитливістю, цікавістю, добротою. Вони фантазери та пустуни, мрійники та бешкетники.

Героями його казок є Слони, Жабенята, Миші, Павуки, Поросята. Здавалося б дивним, але є і такі герої, як Туман та Забутий День Народження.

Тема 19, стор. 61

1. У зеленім зіллі
Виросли дівчатка.
Вії у них білі,
Золоті очатка. (*Ромашки*)

* * *

2. Доповнення пропущеного слова в поетичних рядках:

В небі... в'ються,
Заливаються, сміються,
Грають, дзвонять цілий день,
І щебечуть, і співають,
І з весною світ вітають
Дзвоном радісних пісень. (*Жайворонки. Олександр Олесь*)

— Яка це пташка? Який настрої вона у вас викликала?

* * *

3. З дитинства *Г.К. Андерсен* зачаровувався красою природи, милувався кожною квіточкою, деревом, хмаринкою... Можливо, саме ця спостережливість і наштовхнула письменника на написання творів, у яких він описує природу, наділяючи її людськими рисами. Олень тужить за рідною домівкою, квітка небайдужа до жайворонка, переймається його долею...

Андерсен-автор знаходиться завжди поруч із читачем: і радіє, і сумує, і дивується.

• Робота з хронологічною стрічкою (другий форзац): у якому столітті, якого року, в якій країні народився казкар?

• Розповідь про країну. Королівство Данія знаходиться в Північній Європі на півострові Ютландія та 406 островах (з них заселені 97), найбільшими з яких є Зеландія і Гренландія (у свою чергу, найбільший у світі острів). Країна має сухопутний кордон лише з Німеччиною. Він проходить на півдні півострова Ютландія і має довжину 68 км.

Тема 21, стор. 66

Автор, жанр	Коли співає?	Де співає?	Як співає?	Яка пташка зовні? Що любить?
Г.К. Андерсен, казка	цвіли півонії, тюльпани — весна	у височині, у траві, за містом	дзвінко, кві-кві — весело; пік-пік — жалібно	маленька; любить волю, по- льоти
М. Коцюбинський, опис	весна	високо	повідомив, що все оживає	

<i>Автор, жанр</i>	<i>Коли співає?</i>	<i>Де співає?</i>	<i>Як співає?</i>	<i>Яка пташка зовні? Що любить?</i>
Ю. Дмитрієв, науково-пізнавальний текст	весна, початок літа	за містом, над полями, підіймаються до 100–120 м	повітря бринить; видає близько 30 звуків за секунду	невеличкий, сіренький

Тема 25, стор. 71

Країна розташована в Північній Європі. Її північна частина знаходиться за Північним полярним колом. Столиця — Гельсінкі. Фінляндія — країна великих лісів і численних озер. Ліси складають її основне багатство, їх називають «зеленим золотом Фінляндії». Тут знаходиться Лапландія.

Можливо, ось у такому замку відбувалися казкові події.

ДРУГИЙ СЕМЕСТР

Тема 1, стор. 106

Олександр Кандиба — таким є справжнє прізвище письменника. Його дитинство минуло серед мальовничої природи Сумського краю, де він народився і виріс у заможній родині. Першою вчителькою Олеся була мама, яка навчила його читати, а в 9 років він вже написав свій перший вірш, який присвятив двоюрідній сестричці, у яку закохався по-дитячому.

Коли Сашкові виповнилося одинадцять років, помер батько, а родині допомагав дідусь. Коли і його не стало, родині прийшлося сутужно.

В Олександра не було грошей на навчання, тому він вступив до хліборобської школи. Із часом його став приваблювати театр, і він долав дванадцять кілометрів, аби побачити гру акторів на сцені.

Будучи вже дорослим, він пише вірші, а до дитячих творів звернувся тоді, коли народився в його родині син, якого він називав «Лелекою». Для нього розповідав про абетку, про математику у віршованій формі, писав казки, які потім переробляв на п'єси, де грали діти друзів та сусідів. Є в нього й п'єси про стосунки людини з природою: «Бабусина пригода», «Бабуся в гостях у ведмедя», а також «Ведмідь в гостях у бабусі».

Помер Олександр Олесь далеко за межами України, там його і поховано.

Тема 2, стор. 109

Ніна Куфко народилась у 1915 р. Їй випало на долю пережити багато випробувань: війна, голод, життя поза Україною. Вона довгий час працювала вчителькою, керівником шкільного театру в школах Києва. Спілкуючись із дітьми, відчула їх потяг до перевтілювання, інсценізації. Бідність репертуару дитячих театрів спонукала її писати дітям п'єси, обробляти для сцени відомі народні казки. Сюжет російської народної казки авторка перетворила так, що його персонажі, їх одяг, дії передані через українські звичаї, введені нові обставини, вчинки дійових осіб. Відтак казка заграла новими барвами.

Тема 4, стор. 113

1. Проживаючи кожен день у наших шкільних буднях, ми рідко звертаємо увагу на те, що нас оточує. А це — безмежний світ краси та гармонії. Всі відтінки палітри кольорів, усі звуки, що нас оточують, все живе та неймовірне — світ, у якому ми живемо. Шкода, ми не завжди помічаємо усю його неймовірну красу. Митці — письменники та поети, художники та композитори — ті люди, які талановито вміють передати свої спостереження, думки, емоції та переживання в рядках віршів, у звуках мелодії, у розчерках пера, у відтінках фарби.

Словами зобразити життя по-особливому можуть поети: вони не просто розповідають про певне явище чи подію, а вкладають у них свої думки. Поетичні твори — це картини, зіткані з почуттів, настрою. Такі твори називаються *ліричними* або *лірикою*.

Слід зазначити, що поет передає не лише особисті, свої спостереження, переживання, він відчуває те, про що пише так, що воно стає близьке багатьом людям. Образ людини, чий внутрішній світ розкрито в ліричному творі, називають *ліричним героєм*.

Поетичні твори, у яких описується природа олюднена, одухотворена, називаються *пейзажною лірикою*.

Передати на словах роздуми та почуття поетові допомагають різноманітні художні засоби: *епітети, порівняння, звукопис, уособлення*.

Поетичні рядки, які пов'язані між собою змістом та мають однакове звукове закінчення, називаються римованими. *Рима* — слова, які мають однакове звукове закінчення. Наприклад, *коса — роса*.

* * *

2. Оксана Павлівна Сенатович (1941–1997) — українська письменниця. Народилася 2 січня 1941 р. в Бережанах на Тернопільщині в сім'ї вчителів. Закінчила Львівський політехнічний інститут, працювала інженером. Але справжнім покликанням стала література. Вона писала вірші, оповідання, казки, повісті, перекладала зі слов'янських мов. Її твори для дітей особливо добрі й щирі, саме такі, які може розповідати любляча матуся. Перший вірш письменниці для дітей «Дорога» було надруковано у журналі «Барвінок» і він відразу полюбився дітям. Вірш обійшов усі збірки, читанки, перекладався різними мовами. Для малечі письменниця написала чимало поезій. Ось назви деяких з них: «Вісім сотень колобоків», «Вчиться вересень читати», «Сніговик», «Живемо в одному домі», «Шпаківня на колесах», «Не виростуть хлопці без дощу». Повість «Про Люлька Смока і Котів (місто чудесне)» друкувалася уривками в газеті «Діти Марії», редактором якої в останні роки життя працювала Оксана Сенатович. Перекладала вона також твори для дітей зі слов'янських мов.

Письменниця вважала себе вічною мандрівницею, хоча реально мандрувала небагато, а більшість свого життя провела у Львові, де здобула освіту, одружилася, народила і виховала двох синів, творила поезію і прозу. Кожен твір письменниці був близьким і зрозумілим для малечі. Адже Оксана Сенатович знала особливий секрет, яким поділилася із читачами в одній зі своїх поезій: «Як у світ виходять вікна, як заходять двері в хату — так мені з моїм дитинством: ні ввійти, ні вийти з нього».

Тема 5, стор. 115

Народився **Павло Григорович Тичина** на Чернігівщині у родині сільського дяка і вчителя «школи грамоти». Дитинство його пройшло в злиднях і нестатках. У сім'ї було дев'ять дітей, тому Павлусеві доводилось заробляти на шматок хліба. Мама Павла розповідала дітям багато казок, а від тата дізнавався багато нового та цікавого, коли той вчив своїх учнів. Батьки гарно співали, тому вечорами в родині часто лунали пісні. Навчаючись у школі, після уроків, пообідавши, Павлусь брав свою сестричку, і вони поспішали співати в хорі. Глибоко шанував Павло Григорович свою першу вчительку — Серафиму Миколаївну. Коли вона помирала, то попросила, щоб у її труну поклали подаровані їй Павлом малюнки.

Далі Тичина навчався у Чернігові в бурсі та семінарії, керував семінарським хором. Тут він познайомився з Грицем Верьовкою, який згодом став відомим композитором і керівником хору.

Мав Павло і хист до малювання. Разом з тим він захоплювався і театром.

Твори П. Тичини для дітей виходили у багатьох збірниках і окремими книжками. Він постійно вивчав мови інших народів та багато перекладав. Він досконало володів російською, болгарською, вірменською, французькою та турецькою мовами.

Тема 6, стор. 117

1. Володимир Миколайович Сосюра народився на станції Дебальцеве (нині Донецької обл.) 6 січня 1898 р. Дитячі роки поета минали в с. Третя Рота (нині м. Верхнє), у старій хворостянці над берегом Дінця. Одинадцяти років хлопець пішов працювати до бондарного цеху содового заводу, потім телефоністом, чорноробом, не цурався випадкових заробітків. Початкову освіту здобував під опікою батька, кресляра за фахом, який працював і вчителем, і писарем, і адвокатом, і шахтарем.

В. Сосюра є автором багатьох ліричних віршів, у яких, зокрема, закликає до любові свого краю:

Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
(1944)

* * *

2. В. Самійленко «Вечірня пісня»

Тихесенький вечір на землю спадає,
І сонце сідає в темнесенький гай.
Ой, сонечко ясне, невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось? Іще не лягай!

Світи ще годину, бо рано ще спати,
Милуй нас, як мати, теплом обгортай!
Ой, сонечко ясне, невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось? Іще не лягай!

Без тебе так страшно і темно надворі,
Хоч місяць і зорі освітять наш край.
Ой, сонечко ясне, невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось? Іще не лягай!

Не слухає сонце, за гору сідає
І нам посилає на всю ніч: прощай!
Ой, сонечко ясне, невже ти втомилось?
Чи ти розгнівилось? Іще не лягай!

Тема 7, стор. 119

Наталя Львівна Забіла народилася 5 березня 1903 р. в місті Санкт-Петербурзі (тоді — Петербург) у дворянській родині. «Мій батько — розповідає письменниця, — був сином академіка-скульптора П.П. Забіли та троюрідним племінником українського поета, друга Т. Шевченка Віктора Забіли. Батькова рідна тітка була дружиною російського художника М.М. Ге. Мама не вміла співати, а, укладаючи дітей спати, читала нам вірші, яких вона знала напам'ять безліч. Не дивно, що майже всі ми змалку любили писати вірші та казки. Це було для нас найулюбленішою розвагою». У цій родині любили й цінували художнє слово, музику, малювання, змалку привчали всіх дітей — а їх було семеро — малювати, складати вірші, вигадувати казки. Для Наталі це стало справою всього життя. В Україну родина переїхала вже після революції й осіла в Люботині, неподалік Харкова. Саме там Наталя розпочала свій трудовий шлях — учителювала в Люботинському укрпрофсожі, у школі й одночасно вчилася.

Ще в студентські роки Наталя пише твори для дітей, прозу та поезію.

1924 року в Кам'янці-Подільському в газеті «Червоний кордон» її чоловік Сава Божко надрукував перший вірш Наталі.

1926 року вийшла перша книжка її поезій «Далекий край», а 1927 року – перша книжка для дітей – оповідання «За волю» та «Повість про Червоного звіра».

Видавши в 1928 році віршоване оповідання для малюків «Про маленьку мавпу», Наталя Забіла твердо стає на шлях творення дитячої літератури. І хоч час від часу у неї виходять книжки й для дорослого читача, твори для дітей стають її покликанням, її щоденною турботою і з часом приносять їй заслужений успіх та любов мільйонів юних читачів. 1930 року вона остаточно переходить на творчу працю, маючи вже десяток — хай здебільшого й невеличких за обсягом — книжок. Понад половину з тих поетичних і прозових збірок адресовані юному читачеві: «Пригоди з автобусом» (1928), «У морі» (1929), «Про Тарасика й Марисю» (1930), «Ясоччина книжка» (1934). Пізніше, уже в повоєнний час, вона випустила кілька ліричних збірок поезії для дорослих.

Однією з вершин української дитячої літератури став цикл віршів «Про дівчинку Маринку» (1956). У них авторка любовно й уважно творить образ маленької людини, крок за кроком простежує процес її зростання.

Тематика дитячих творів Наталі Забіли дуже різноманітна. Це тематичні цикли про природу («Проліски», «Казки лісової кринички», «Навесні та влітку», «Восени та взимку», «Дванадцять місяців»), мініатюри про побут і пригоди дітей удома і в школі, у дитсадку і на прогулянці. Це справжня «материнська книга», яка весело й цікаво розповідає про світ речей і природу, вчить правил поведінки й формує певні моральні уявлення, образно, наочно й тактовно розповідаючи, «що таке добре й що таке погано». Талант Н. Забіли як дитячої письменниці з найбільшою силою розкрився не тільки в її поетичній творчості, але і в прозі. Серед її повістей та оповідань найбільшою любов'ю читачів користується повість «Катруся вже велика» (1955). У творчому доробку письменниці є чимало перекладів: переспів «Слова о полку Ігоревім», казки О. Пушкіна, вірші М. Некрасова, М. Лермонтова, К. Чуковського, С. Маршака, С. Михалкова та інших поетів. Своє вагоме слово сказала Наталя Забіла і в поетичній публіцистиці для дітей, і в теоретичних розвідках з проблем дитячої літератури. Довгий час вона очолювала Харківську письменницьку організацію, редагувала популярний дитячий журнал «Барвінок», багато років була головою комісії дитячої літератури у Спілці письменників України. Померла письменниця 6 лютого 1985 року в Києві. Наталя Забіла подарувала дітям майже двісті книжок. І впродовж усього творчого життя вона сповідувала один принцип: для дітей треба писати так само добре, як і для дорослих, і навіть ще краще. Наталя Львівна ніколи не заgravала з юним читачем, а вела розмову з ним серйозно й шанобливо про речі дуже важливі, загальнолюдські моральні цінності та пріоритети, що залишаються незмінними в усі часи. Саме тому книжки письменниці й донині читають, знають, люблять.

Тема 8, стор. 121

Загадка — жанр усної народної творчості, який алегорично (не називаючи) описує предмет або явище. Мета загадки: випробувати кмітливість, учити бачити світ по-новому, тому вона є не самостійним жанром, а прикладним. Назва «загадка» походить від слова «гадати» — думати, міркувати. Загадки — це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Щоб знайти відповідь-відгадку, потрібно вміти зіставляти життєві явища на основі їх спорідненості чи подібності за певними ознаками, рисами, характеристиками. Звідси і назва «загадка» від «гадка» — думка, «гадати» — думати, мислити.

Специфіка загадок полягає в тому, що в них у завуальованій алегоричній формі зашифровано якийсь предмет чи явище і треба відшукати його первісне значення. Тому деякі вчені, аналізуючи художню форму загадок, твердять, що «кожна загадка композиційно — одночленний паралелізм, другим членом якого є відгадка».

Тема 9, стор. 121

Марійка Підгірянка народилася в родині лісничого. У дівчини рано пробудився потяг до літератури, поезії. У 13 років вона пробує свої поетичні сили. У 1900 році екстерном успішно складає іспити в учительській семінарії у Львові. Отримує диплом на право вчителювати в школі. Відтоді 40 років вона була віддана шкільній роботі та поезії.

Друкувати вірші Марійка Підгірянка почала з 1904 р. в періодичних виданнях. Перша збірка поезій «Відгуки душі» вийшла 1908 р.

Більшість творів поетеса написала для дітей і про дітей. Основні мотиви віршів М. Підгірянки до 1939 р. — мрії про краще майбутнє народу, оспівування краси рідного краю, природи Карпат. Авторка щедро використовує фольклорні мотиви, її вірші ніжні й легкі, часто нагадують українські народні пісні («Співанки», «Вечір», «Що роблю я, що я дію»). Працювала Марійка Підгірянка і в жанрі поеми.

У видавництвах Львова та Києва вийшли друком маленькі збірки для дітей: «Безкінечні казочки», «Граї, бджілко», «Ростить великі», «Школярки йдуть».

З 1991 року ім'я Марійки Підгірянки носить Івано-Франківський обласний театр ляльок. З 1991 року в м. Тлумач Івано-Франківської області діє Музей-кімната Марійки Підгірянки, а в Косівському районі з 1993 р. встановлено премію імені Марійки Підгірянки для педагогів району.

Тема 10, стор. 123

Микола Вороний народився в сім'ї ремісника. Навчався у Харківському, пізніше — у Ростовському реальному училищі, звідки був виключений за зв'язки з народниками, читання і поширення забороненої

літератури. Три роки перебував під наглядом поліції із забороною вступати до вищих навчальних закладів Росії. Продовжував навчання у Віденському і Львівському університетах (філософський факультет). У 1910 р. оселився у Києві, працював у театрі М. Садовського, викладав у театральній школі. З 1920 р. жив за кордоном, спочатку у Варшаві, де зблизився із польськими письменниками Ю. Тувімом і Л. Стаффом, а потім переїхав до Львова. Викладав в українській драматичній школі при Музичному інституті імені М. Лисенка, деякий час був директором цієї школи.

Після повернення в Україну (1926 р.) займався педагогічною та театрознавчою діяльністю. Помер 7 червня 1938 р.

Тема 11, стор. 125

Ліна Костенко народилась у родині вчителів. У 1936 році родина перебралась із Ржищева до Києва, де майбутня поетеса закінчила середню школу. Після закінчення середньої школи навчалася в Київському педагогічному інституті, а згодом – у Московському літературному інституті імені О. М. Горького, який закінчила в 1956 році.

Тема 12, стор. 127

Ганна Чубач народилася 6 січня 1941 року в с. Плоске на Вінниччині. Закінчила Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова (1968) та Вищі літературні курси при Літінституті імені Горького (1973). Мати ще замолоду називала Ганну родимою, тобто талановитою. Так казали на рідній поетесі Вінниччині — родимий, наприклад, до шиття чи будівництва. Чому вона народилася з поетичною душею? «Тому що я дитя любові — великої і чистої, як сльоза, — пояснює Ганна Танасівна. — Мій батько три роки тільки дивився на маму, а вже потім вони побралися». Потроху стає банальним вислів «усі ми — родом із дитинства», але краще не скажеш. Це не просто художній прийом. До речі, новітні дослідження психологів теж свідчать про те, що враження, отримані людиною в дитинстві, багато в чому визначають її подальше життя. Так сталося і в нашій героїні. Коли вона згадує своє повоєнне, не дуже сите дитинство, очі світяться радістю. В уяві оживають чомусь не злидні, а доброта і щедрість людей, котрі оточували її. «Мій батько не повернувся з війни (я ніколи його не бачила), — розповідає Ганна Чубач, — ми жили дуже бідно, але які в нас були великодні. Дівчата у віночках бралися за руки, я ходила в них по руках, клала малесенькі ручки на голову. Мене завжди чимось пригощали. Я росла серед розкішної природи — от, здавалося б, вологі стежки, пробіжиш босоніж, а вони, виявляється, теплі. А як співали навесні солов'ї! Пам'ятаю, тримає мене мати на руках, сільська жінка дає мені шматочок хліба й каже: “Боже, він чорний, як земля”. А я дивлюсь на землю: вона — зелена. Незрозуміло, думаю. Вже тоді почала розрізняти деталі. Ніколи не забуду, як ми грали у перемогу — 11 хлопців і я, єдина дівчинка. Брала глину або чорнозем, місили гармату й робили дірку, щоб стріляти у ворогів. Додому приходили замурзані, але щасливі — фашистів перемогли». Зірка Чубач засвітилася в українській поезії у 1960-ті. Понад 300 пісень написані на її вірші.

Тема 13, стор. 129

Народився **Вадим Скомаровський** 1 червня 1937 року в селі Балико-Щучинка (Кагарлицький район на Київщині). Багата природа розвивала творчу уяву майбутнього поета, дещо скрашувала його дитинство, яке припало на роки війни. У дитинстві хлопець зачитувався книжками Аркадія Гайдара і Миколи Трублаїні. Батько загинув на фронті. Мати все життя працювала вчителькою. Після закінчення семирічки, а потім Ржищівського педучилища Вадим працював учителем у Бородянській школі на Київщині. Згодом закінчив Ізмаїльський педагогічний інститут. І подальша його журналістська, комсомольська, партійна робота та робота головним редактором і директором видавництва «Молодь» була тісно пов'язана зі школою та молоддю.

1956 року Вадим Скомаровський надрукував у журналі «Піонерія» свій перший вірш для дітей. Невдовзі з'явилися й поетичні збірки «У сестрички радість» (1959) та «Зірочка» (1961).

У 1963 році вийшла в світ книжка «На Тарасовій горі» — вірші, присвячені Тарасові Шевченку. Відтоді поет часто звертався до образу Великого Кобзаря. У 1973 році він видав збірку «Тарасова криниця», а в 1979 створив поему «Тарасові птиці». Це одні з найбільш яскравих, натхненних сторінок у творчості Вадима Скомаровського.

Скомаровський також є автором поем «Зошит у лінійку», «Багрянний листок», «Вітер мандрів» та казок «Де поділися зірки?», «Чому в морі вода солона», «Чому Лютий короткий» та інші. Пише також гумористичні,

сатиричні поезії, мініатюри, шаржі. У 2002 році вийшла друком його збірка «Комп'ютер з характером». Твори Скомаровського перекладено російською, білоруською, молдавською, казахською, киргизькою, туркменською, башкирською та іншими мовами. Вони видані у Болгарії, Польщі, Чехії, Канаді. Вадим Скомаровський також відомий як перекладач з російської, білоруської і туркменської мов.

Тема 14, стор. 131

Ігор Миронович Калинець народився 9 липня 1939 р. у м. Ходорові на Львівщині в родині військовослужбовця. Закінчив середню школу та вступив до університету. У доробку поета чимало творів для дітей, наприклад, «Книжечка для Дзвінки», видана в Києві в 1991 році. Дзвінка — ім'я дівчини карпатського ватажка Олекси Довбуша. Таким же ім'ям Дзвінка Ігор Калинець назвав свою доньку. Дружина Ігоря — поетеса Ірина Калинець.

Тема 15, стор. 133

Олена Пчілка — це псевдонім Ольги Петрівни Драгоманової-Косач, матері славетної Лесі Українки. Народилася вона на Полтавщині. Її батько любив літературу, сам писав вірші й оповідання і цю любов до слова прагнув прищепити своїм дітям. У їхній родині завжди панувала атмосфера творчості, мистецтва. Першим її вчителем був батько. Коли їй виповнилося дванадцять років, старший брат Михайло Драгоманов влаштував сестру в Київський пансіонат шляхетних дівчат, де вона продовжувала навчання. Ольга згодом здобула найвищу освіту. Будучи матір'ю шістьох дітей, відмовилася від навчальних закладів, і всі вони початкову освіту здобували вдома. Книжки для навчання дітей підбирала сама, а оскільки підручників на той час українською мовою було небагато, то стала писати сама та й багато перекладала. Це, мабуть, і спонукало її взяти в руки перо. Привчала дітей своїх до праці: кожен з них мав свій квітичок і доглядав за ним.

Письменниця збирала зразки українського фольклору, а саме пісень, де ще й подавала зразки вишивок, ткання, писанок. На Волині, де жила родина, Ольгу називали Оленою, а оскільки вона так багато працювала, чоловік її називав пчілкою. Звідси відомий псевдонім «Олена Пчілка».

Поховано письменницю на Байковому кладовищі, де спочивають геніальна Леся, перший син Михайло та чоловік Петро. Поезія, з якою ми сьогодні знайомимося, буде яскравим прикладом пейзажної лірики з втіленням художніх засобів. Цю поезію нам подарувала поетеса Олена Пчілка.

Тема 16, стор. 135

- У 1991 р. найбільшим тиражним журналом для дітей був журнал «Малютко» — 530 тис. примірників.
- Ще один з найпопулярніших дитячих журналів — це «Барвінок». Він народився в 1928 році на Україні. Недарма журнал назвали іменем квітки, про яку складено пісні, легенди, загадки, вірші. Саме для журналу «Барвінок» Наталя Забіла, тодішній його редактор, написала вірш «Барвінок».

Тема 18, стор. 137

Майбутній поет **Андрій Малишко** народився 1912 року на Київщині. Родина Малишків ніколи не була кріпацькою, а належала до козацького стану. В селищі їх знали як вправних чоботарів.

Сім'я була великою: батько з матір'ю, бабуся та одинадцять дітей. Батько був кременним, суворим, мовчазним, з пишними козацькими вусами, чим нагадував малому Андрієві козака Мамаю. Із особливою ніжністю він ставився до мами — Ївги Остапівни. Вона була простою людиною, ні в яких школах не вчилася, зате природа наділила її гострим розумом і добротою, мудрістю та красою.

Хлопчик рано навчився читати. У вісім років пішов до першого класу. На уроках любив пустувати, але коли вчитель щось запитував, то завжди правильно відповідав. Взимку — навчався у школі, влітку — пас на пасовиську корів з телятами.

Андрій з малечку був спостережливим хлопчиком. Помічав усе: як зацвітали весняні квіти, де розпустилися нові зелененькі листочки, якої пісні співав шпак та соловей. Втіленням краси, любові до рідної землі вважав птахів, які вірні своєму краю, як людина рідній землі.

Любов до книг передав Андрієві його дядько Микита. Як тільки Андрій навчився писати, відразу хотів записати всі ті пісні, які співала його мати, піддаючи їх «обробці». Дуже вже йому не хотілося, щоб у них був сумний кінець. Навіть батько дивувався новому захопленню дитини.

Недаремно його поезію називають пісенною. Вона бере свій початок з дитинства. Старший брат Василь навчив Андрія грати на гармонії. І коли вони вдвох починали співати, то не можна було не заслухатись. «Два соловейки», так називали їх у селищі.

Андрій Малишко написав понад сорок книг, створив понад сто пісень, до яких іноді й сам писав музику.

Тема 19, стор. 141

Дмитро Білоус народився в селянській багатодітній сім'ї Ганни Давидівни і Григорія Миколайовича Білоусів (був десятою дитиною). Як згадував сам Дмитро Григорович, «сімейка в мого батька була, як у того Омелечка, про якого в народній пісні співається... Було нас одинадцяттеро дітей. Я був десятою дитиною, якраз “лялькою в колиці”, коли старші вже парубкували й дівували».

Після закінчення школи поїхав до Харкова, де вчився на робітничому факультеті та працював на електрозаводі. 1938 року вступив на філологічний факультет Харківського університету. Його однокурсниками були Олесь Гончар і Григорій Тютюнник.

Друкувався з 1935 року. Твори Дмитра Білоуса перекладені білоруською, болгарською, литовською, латиською, російською, узбецькою та іншими мовами.

стор. 142

Зранку цього дня починають готувати другу обрядову кутю – щедру. На відміну від багатої, її можна заправляти скоромниною. Як і на багатий вечір, кутю також ставлять на покуті. Крім того, господині печуть млинці, готують пироги та вареники із сиром, щоб обдаровувати щедрувальників та посівальників.

Звечора і до півночі щедрувальники обходять оселі. За давньою традицією, новорічні обходи маланкарів, як і різдвяних колядників, відбуваються після заходу Сонця, тобто тоді, коли володарює усяка нечиста сила. Дівчата-підлітки поодиночі чи гуртом оббігають сусідів, щоб защедрувати.

На Меланки ходять також і парубоцькі гурти. Це називається «водити Меланку». Хлопці в масках висловлюють добрі побажання, веселять піснями, танцями, жартівливими сценками. Один з них, зазвичай, перевдягнений в жіноче вбрання і його називають Меланкою.

За давнім звичаєм перебрані, закінчивши ритуальний обхід, уранці йшли на роздоріжжя палити «діда», або «дідуха», – снопи соломи, що стояли на покуті від Святого вечора до Нового року, потім стрибали через багаття. Це мало очистити від спілкування з нечистою силою.

А наступного дня, коли починає світати, йдуть посівати зерном. Зерно беруть у рукавицю або в торбину. Спочатку йдуть до хрещених батьків та інших родичів і близьких. Зайшовши до хати, посівальник сіє зерном і вітає всіх з Новим роком:

Сію, вію, посіваю, з Новим роком поздоровляю!
На щастя, на здоров'я та на Новий рік,
Щоб уродило краще, ніж торік,
Жито, пшениця і всяка пашниця,
Коноплі під стелю на велику куделю.
Будьте здорові з Новим роком та з Василем!
Дай, Боже!

Перший посівальник на Новий рік приносить до хати щастя. За народним віруванням, дівчата щастя не приносять — тільки хлопці, а тому посівати дівчатам не годиться.

Тема 20, стор. 143

Народився **Петро Ілліч Осадчук** 2 грудня 1937 року в селі Острівець Городенківського району на Івано-Франківщині в сім'ї хліборобів. З дитинства зростав напівсиротою (коли помер батько, хлопчикові було одинадцять років, старшому братові — шістнадцять, молодшому — чотири). Мати сама виростила трьох синів. У 1955 році став студентом філологічного факультету Одеського університету ім. І.І. Мечникова, після закінчення якого вчителював у селі Стара Царичанка на Одещині. Педагогічні здібності та робота на освітянській ниві допомагають йому просто і цікаво писати для малих читачів. Перу письменника належать книжечки віршів для дітей «Ясний світ», «Все співає і росте».

Тема 21, стор. 145

Степан Жупанин народився на Закарпатті. У його творчому доробку чимало скоромовок, дитячих закличок, віршованих оповідань, що все разом складає 25 збірок. Понад сто поезій Степана Жупанина стали піснями.

стор. 146

Троїсті музики — народний інструментальний ансамбль, у складі якого були скрипки, басолі (баса), бубни (в центральних областях), або скрипки, цимбали, бубна (у західних областях).

Вперше згадуються в Україні в кінці 17 — початку 18 століття.

Троїсті музики відігравали важливу роль у побуті українського села: на народних святах, весіллях, ярмарках тощо. Виконували переважно танцювальні та пісенні мелодії.

Сопілка не входила до складу троїстих музик. Це тільки на Гуцульщині капели могли розширюватися фуярками, джоломіґами.

Як заграє танець музика троїста,
Чути, що весілля, із села у місто.

Тема 22, стор. 147

1. Дмитро Павличко народився 28 вересня 1929 р. у селянській родині. Початкову освіту здобув у польській школі в с. Яблунів, продовжив навчання в Коломийській гімназії, а далі – у радянській десятирічці.

Дмитро Павличко – один з найвизначніших українських перекладачів. Перекладає з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов.

* * *

2. Вітряк — споруда, що використовує силу вітру як джерело енергії і служить для того, щоб молоти зерно, а також у деяких місцевостях для перепомпування води, молочення зерна, розпилу деревини.

Також вітряками в наш час інколи називають вітрові електростанції.

Вважається, що вітряки, або вітряні млини, з'явилися пізніше, ніж водяні. Є відомості про вітряки у стародавній Персії близько VII ст. до н. е. та в Китаї у XIII ст. н. е.

В Європі вітряки згадуються із середніх віків. Найбільш ранні згадки датуються XII століттям. Це були вітряні млини для зерна. Згодом вітряки почали використовуватись як лісопилки та молотарки. Доволі швидко вітряки стали переважати водяні млини в рівнинних регіонах, де немає великого перепаду висот для ефективної роботи водяного млина.

Чумацький Шлях — величезне скупчення зірок, які ми бачимо неозброєним оком.

Українці здавна мали багато назв нашої галактики. Чумацький Шлях – найпоширеніша з них. Згідно з легендою чумаки їздили до Криму по сіль, орієнтуючись вночі на світлу смугу на небі. Також вживаються назви Молочний Шлях і Галактика (з великої літери, щоб уникнути плутанини з іншими галактиками).

Божа дорога – давня українська назва Чумацького Шляху. Цією дорогою нібито в золотій колісниці їздить пророк Ілля (християнський наступник праукраїнського й праслов'янського Перуна) і гримить, метаючи золоті стріли блискавиць у демонів Аридника, Тринрода, Триюду, чортів, бісів, Чугайстрів та інших.

Тема 23, стор. 149

Оберіг – найдревніший амулет щастя і гаразду, чарівний предмет, що призначений захищати свого власника. Також вважається, що він може принести удачу, попередити про небезпеку, поліпшити стан здоров'я. Через це оберіги зажили неабиякої популярності ще з давніх-давен.

Один з найбільш відомих талісманів на удачу — це підкова. Знайти на дорозі підкову непросто, така знахідка символізує велику удачу і гроші. Прикмета походить з часів, коли кінь був найбільшою господарською цінністю. Знайдену підкову вішають над дверима. Згідно з повір'ям, нечиста сила завжди ходить колами і, добираючись до одного кінця підкови, змушена розвернутися і піти назад. Якщо прибивали господарі підкову на дверях ріжками догори, отримували допомогу в своїх справах від неба. Якщо підкова висіла донизу, то оберігала дім від сварок, хвороб.

Відлиті із золота і срібла, з вкрапленнями з дорогоцінних каменів, вони радували око і оберігали своїх господинь від пристриту та інших поганих впливів. А якщо в оздобленні разом з підковою був і шматочок

бірюзи, не тільки придворні красуні, але і їхні кавалери прагнули дістати щасливий талісман та убезпечити себе від всіх можливих ворогів і нещасть.

Джерелом цього повір'я стала кінська підкова. Так-так, та сама, яка прибивається до копита коня і оберігає його від стирання і пошкоджень. Чому? Зараз вже важко сказати, хоча є кілька цікавих теорій. Згідно з однією з них, єгипетські фараони впрягали для урочистих випадків у свої колісничі коней, у яких були підкови з чистого золота. А оскільки золото — метал м'який, то підкови швидко деформувалися і просто злітали з копит. Для фараона — втрата невелика. Але якщо такий «сюрприз» знаходила людина небагата, щастю її не було меж. Звідси і пішла думка, що людям дається підкова на удачу.

стор. 150

Ірина (Іраїда) Жиленко народилася 28 квітня 1941 р. в Києві. Дитинство її пройшло на Черкащині. Після війни сім'я повернулася до Києва. Середня школа, вечірнє відділення філології, робота вихователькою в дитячому садку, далі — у редакціях газет.

З-під пера І. Жиленко вийшло п'ять збірок для дітей: «Достигають колосочки» (1964), «Вуличка мого дитинства» (1978), «Двічі по два — дорівнює кульбабці» (1983), «Казки буфетного гнома» (1985), «Новорічна історія про двері, яких нема, і про те, як корисно іноді помилятися номером» (1986). Це мудрі й світлі поезії, у яких багато вигадки, світла, тут твориться весела, грайлива казка, що вчить добру, людяності, поетичному світосприйняттю.

Тема 24, стор. 151

Українські народні пісні — це фольклорні твори, які зберігаються в народній пам'яті і передаються з вуст в уста.

Твори анонімні, бо імена першотворців, як правило, невідомі. Народна пам'ять зберегла нам лише деякі імена авторів народних пісень. Це Маруся Чурай, авторка пісень «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Засвіт стали козаченьки», це козак Семен Климовський – «Їхав козак за Дунай». Інша частина народних пісень літературного походження, наприклад «Реве та стогне Дніпр широкий» Т. Г. Шевченка, «Ніч яка місячна» Старицького. Взагалі в Україні складено понад 5 тисяч пісень. Народні пісні мають багато жанрів:

- Голосіння
- Жартівливі пісні
- Історичні пісні
- Козацькі пісні і думи
- Балади
- Колискові пісні
- Колядки та щедрівки
- Кріпацькі пісні
- Купальські пісні
- Ліричні пісні та балади
- Наймитські пісні
- Обрядові пісні
- Побутові пісні
- Рекрутські пісні
- Стрілецькі пісні
- Патріотичні пісні
- Повстанські пісні
- Танці й хороводи
- Чумацькі пісні

Багато прислів'їв і приказок витворив наш народ про пісню:

Пісня — то душа народу;

Пісня ні в добру, ні в злу годину не покидає людину;

Хто співає, той журбу проганяє;

Найдорожча пісня, з якою мати колисала.

Українська пісня... Ніжна, лірична, весела, жартівлива, сумна — вона викликає в душі людській найскладніші, найглибші почуття і прагнення всього, що є кращого в людині, що підносить її до вершини

людської гідності, до людяності, до творчості. Наша пісня живить український дух! Доки живе пісня, доти живе і народ.

Пісне! Велична рідна пісне!
В тобі є все: і древня наша слава,
Володимира хист і мудрість Ярослава,
І наших прабатьків ворогування злісне.
І Богдана розвага,
І Богуна відвага,
І Дорошенка розум, і хитрощі Мазепи,
І гомін гір, і блискіт зір,
І шум лісів, і розмова степу.
І материна любов, і жар палкий кохання
За свободою жаль і мрії про свободу.
І весь наш біль, всі наші сподівання.
Ти — дзеркало душі. Країни та народу!

Тема 25, стор. 151

Непроста доля випала цьому чоловікові. Народився **Дмитро Красицький** 7 листопада 1901 року в с. Зелена Діброва. Але того ж року сім'я переїхала в с. Свинарку (сучасну Петропавлівку), де батько влаштувався на роботу в Горобівський ліс полісовщиком. 8 років хлопчик живе серед краси лісу. Може, уже тоді формувалося у майбутнього письменника певне світосприйняття: фантазія, спостережливість, лірика. Перші дитячі враження, що запам'яталися маленькому хлопчикові, були згадки про Шевченка. Його вірші читав батько. А коли в 1906 році їх навідав дядько Дмитра Фотій Степанович Красицький (він був художником) і подарував батькові портрет Шевченка, уява хлопця про славетного прадіда була підкріплена зоровим образом, що розташувався у хаті на видному місці. У 1908 році сім'я Филимона Красицького повертається в Зелену Діброву, бо настав час віддавати дітей до навчання. Тут, в оточенні родини, постать казкового прадіда почала набувати реальних рис. Запам'яталася і поїздка в Кирилівку 1909 року до Петра Микитовича Шевченка, племінника Кобзаря по брату Микиті. А у Петра Микитовича гостювали часто Леся Українка, Олена Пчілка, Христя Алчевська, Борис Грінченко. Мале хлопча зачаровано вслухалося у розмови дорослих. Відвідали й місце, де стояла хата Шевченків, та могилу матері Шевченка у вишневім садочку. Потім, за довге життя Дмитро Филімонович матиме незчисленні зустрічі з яскравими людьми, але та перша була без сумніву найнезабутніша, найважливіша.

У тому ж році Филімон Якимович уперше повіз сина в Канів. Цю поїздку малий Дмитро запам'ятає назавжди. Закарбувалися подробиці: як везли з батьківщини землю й кидали її на могилу, як стояли біля високої могили, як на власні очі бачив наречену свого прадіда Ликеру Полусмак, яка з 1904 року назавжди оселилася в Каневі. Потім за своє життя він ще чотири рази зустріне її з нею і запише спогади про Шевченка. По закінченню 4 груп початкової школи з відзнакою про успішне навчання Дмитро їде до Києва до дядька Фотія. Батько мріяв, щоб Дмитро продовжував навчання, але коштів для цього не було. Тоді Фотій Степанович звернувся до Полтавського земства з клопотанням про надання правнукові Шевченка стипендії. Земство задовольнило прохання і перерахувало кошти на Кирилівську другокласну школу. Наступні 8 років Дмитро житиме серед родини Шевченків у Кирилівці. Мешкатиме в Петра Микитовича. Уже тоді серйозно починає цікавитися шевченкознавством. Записує спогади людей, згодом частково використовує їх у своїх творах. Саме їх було покладено в основу майбутньої праці «Гілки Шевченкового роду», яка друкувалася окремими розділами в літературних виданнях. Згодом, коли другокласна школа набула статусу семінарії, видавав журнал «Як умієм, так і пієм», друкував вірші. З 1921 року він стає студентом Київського вищого інституту освіти, живе у Фотія Степановича Красицького на Приорці. А 1922 року добровільно йде до лав Червоної Армії. Після армії працює на різних посадах: учителем, начальником шкільного відділу, інспектором політосвіти, директором першого драмтеатру «Шевченківець».

Його перу належать книжки «Дитинство Тараса», «Юність Тараса» (1960 р.), «Тарас — художник» (1971 р.), «Смерть і похорони Шевченка» (1961 р.), «Великий Кобзар у пам'яті народній» (1961 р.), «Тарасова земля» (1962 р.), «Дітям про Шевченка» (1962 р.), «Роздуми над словом Шевченка» (1963 р.), «Тарасові світанки» (1967 р.), «І оживе добра слава» (1986 р.). Сотні лекцій, зустрічей провів Д.Ф. Красицький у різних куточках України, Києві, Москві.

Красицькі — нащадки сестри поета Катерини — зберегли особливо багато подробиць із життя Тараса Шевченка, які і лягли в основу книжки Дмитра Красицького «Тарасові світанки». Повісті «Дитинство Тараса», «Юність Тараса» та «Тарас — художник», що увійшли до цієї книжки, складають розповіді небожів поета — Петра Микитовича Шевченка та Якіма Антоновича Красицького, земляків і друзів великого Кобзаря. У Зеленій Діброві востаннє побував у 1982 році. Зустрівшись із учнями школи, подарував портрет Т.Г. Шевченка, який знаходиться у вестибюлі школи.

стор. 152

Тарас Григорович Шевченко народився 25 лютого (9 березня за н. ст.) 1814 р. в с. Моринці Звенигородського повіту Київської губернії. Його батьки, що були кріпаками багатого поміщика В. В. Енгельгардта, незабаром переїхали до сусіднього села Кирилівки. 1822 р. батько віддав його «в науку» до кирилівського дяка. За два роки Тарас навчився читати й писати, і, можливо, засвоїв якісь знання з арифметики. Читав він дещо й крім Псалтиря. У поезії «А. О. Козачковському» Шевченко згадував, як він школярем списував у бур'янах у саморобний зошит вірші Сквороди та колядку «Три царіє со дари». Після смерті у 1823 р. матері і 1825 р. батька Тарас залишився сиротою. Деякий час був «школярем-попихачем» у дяка Богорського. Вже у шкільні роки малим Тарасом оволоділа непереборна пристрасть до малювання. Він мріяв «сделаться когда-нибудь хоть посредственным маляром» і вперто шукав у навколишніх селах учителя малювання. Та після кількох невдалих спроб повернувся до Кирилівки, де пас громадську череду і майже рік наймитував у священика Григорія Кошиця. Наприкінці 1828 або на початку 1829 р. Тараса взято до поміщицького двору у Вільшані, яка дісталася в спадщину позашлюбному синові В. Енгельгардта, ад'ютантові віленського військового губернатора П. Енгельгардту. Восени 1829 р. Шевченко супроводжує валку з майном молодого пана до Вільно. У списку дворових його записано здатним «на комнатного живописця».

Усе, що ми знаємо про дитину й підлітка Шевченка зі спогадів і його творів, малює нам характер незвичайний, натуру чутливу й вразливу на все добре й зле, мрійливу, самозаглиблену і водночас непокірливу, вольову і цілеспрямовану, яка не задовольняється тяжко здобутим у боротьбі за існування шматком хліба, а прагне чогось вищого. Це справді художня натура. Ці риси «незвичайності» хлопчика помітив ще його батько. Помираючи, він казав родичам: «Синові Тарасу з мого хазяйства нічого не треба; він не буде абияким чоловіком: з його буде або щось дуже добре, або велике ледащо; для його моє наслідство або нічого не буде значить, або нічого не допоможе».

У Вільно Шевченко виконує обов'язки козачка в панських покоях. А у вільний час потай від пана перемальовує лубочні картинки. Шевченка віддають вчитися малюванню. Найвірогідніше, що він короткий час учився в Яна-Батіста Лампі (1775–1837), який з кінця 1829 р. до весни 1830 р. перебував у Вільно, або в Яна Рустема (?–1835), професора живопису Віленського університету. Після початку польського повстання 1830 р. віленський військовий губернатор змушений був піти у відставку. Поїхав до Петербурга і його ад'ютант Енгельгардт. Десь наприкінці лютого 1831 р. помандрував до столиці у валці з панським майном і Шевченко.

1832 р. Енгельгардт законтрактує Шевченка на чотири роки майстрові петербурзького малярного цеху В. Ширяєву. Разом з його учнями Шевченко бере участь у розписах Великого та інших петербурзьких театрів. Очевидно, 1835 р. з Шевченком познайомився учень Академії мистецтв І. Сошенко. Він робить усе, щоб якось полегшити його долю: знайомить з Є. Гребінкою і конференц-секретарем Академії мистецтв В. Григоровичем, який дозволяє Шевченкові відвідувати рисувальні класи Товариства заохочування художників (1835). Згодом відбувається знайомство Шевченка з К. Брюлловим і В. Жуковським. Вражені гіркою долею талановитого юнака, вони 1838 р. викупляють його з кріпацтва.

21 травня 1838 р. Шевченка зараховують учнем Академії мистецтв. Він навчається під керівництвом К. Брюллова, стає одним з його улюблених учнів, одержує срібні медалі (за картини «Хлопчик-жебрак, що дає хліб собаці» (1840), «Циганка-ворожка» (1841), «Катерина» (1842)). Остання написана за мотивами однойменної поеми Шевченка. Успішно працює він і в жанрі портрета (портрети М. Луніна, А. Лагоди, О. Коцебу та ін., автопортрети).

Влітку 1859 р. Шевченко відвідав Україну. Зустрівся в Кирилівці з братами й сестрою. Мав намір оселитися на Україні. Шукав ділянку, щоб збудувати хату. Та 13 липня біля с. Прохорівка його заарештували. Звільнили через місяць і запропонували виїхати до Петербурга.

У січні 1860 р. під назвою «Кобзар» вийшла збірка, яка складалася з 17 написаних до заслання поезій (з них тільки цикл «Давидові псалми» повністю опубліковано вперше).

Заслання підірвало здоров'я Шевченка. На початку 1861 р. він тяжко захворів і 10 березня помер. Незадовго до смерті написав останній вірш — «Чи не покинуть нам, небого». Похований був на Смоленському кладовищі. Через два місяці, виконуючи заповіт поета, друзі перевезли його прах на Україну і поховали на Чернечій (тепер Тарасова) горі біля Канева.

Тема 27, стор. 155

Володимир Родіонович Коломієць народився 2 листопада 1935 р. у с. Вовчків Переяслав-Хмельницького району на Київщині в учительській родині. Від батька, колишнього фронтовика і вчителя-історика, певно, взяв у життя науку про мудрість і правду, а від матері — пильний зір, здивлений у народне мистецтво, заслуханість у мелос, у пісню... Блукаючи по «Тарасових слідах» на Переяславщині, з юності пройнявся щемкою любов'ю до рідного слова, до українства.

Видав також кілька збірок віршів для дітей — зокрема «Зозуліні черевички» (1971), «Дід глід і глodenятко» (1973), «Ярмарок див» (1983), «Весела оселя» (1986), «Лесикова сопілка» (2003) та ін.

Чимало творів українського поета перекладено іноземними мовами, зокрема видано свого часу книжки з його поезіями вірменською, російською, білоруською, англійською. І сам В. Коломієць працює у галузі поетичного перекладу з різних мов на українську.

Тема 29, стор. 159

Народився **Андрій М'ястківський** на Вінниччині. Там пройшло його дитинство, там закінчив він школу. Рано відчув потяг до слова: пише перші вірші та невеличкі оповідання, тому й рано почав друкувати свої твори. Але творчий шлях письменника обривається тривожною звісткою про початок Великої Вітчизняної війни. Солдатом він пройшов війну в роті фронтової розвідки — у самому центрі передової та в тилу ворога. Його часто брали розвідники із собою на завдання, щоб був перекладачем з німецької та румунської мов. За бойові заслуги він був нагороджений медаллю «За відвагу». Після війни Андрій Пилипович вивчився на фельдшера, але працював за спеціальністю недовго, бо вирішив стати вчителем. Працюючи з дітьми, пише збірки оповідань та віршів для дітей і дорослих, які виходять друком одна за іншою. Так письменник перейшов на редакційно-видавничу роботу.

Багато його поезій було покладено на музику, і вони стали улюбленими піснями, що увійшли до золотого фонду Українського радіо і телебачення.

Особливо прекрасною є його пейзажна лірика, яка відрізняється своєрідністю написання від творів інших поетів, і ви самі матимете нагоду в цьому переконатись.

Тема 30, стор. 161

Микола Степанович Вінграновський — поет, прозаїк, кіноактор, кінорежисер, сценарист — народився в місті Первомайську на Миколаївщині. Миколаївщина — південь України, земля степових річок, маленьких сестричок Бугу та Дніпра.

Згадуючи своє дитинство, письменник стверджує, що змалечку пам'ятав лише степ; скрізь, куди не глянь, — степ і степ. Не знав тоді він ще ні Дніпра, ні лісів, ні Десни, ні Довженка. А потім була війна, тяжкі повоєнні роки.

Микола Вінграновський закінчив інститут кінематографії та працював на кіностудії ім. О. Довженка.

Писати почав у студентські роки. У своїй творчості звертається як до поезії, так і до прози.

Твори Миколи Вінграновського пронизані любов'ю до природи, спостережливістю, уважністю до комахини, рослини.

Тема 34, стор. 167

Народився **Анатолій Костецький** у місті Києві в учительській сім'ї. Його мама, вчителька української мови та літератури, з трьох років брала хлопчика з собою на уроки й садила за останню парту. У чотири роки він навчився читати, а в п'ять засвоїв грамоту, вже писав і починав римувати. Рано навчився грати в шахи й плавати. Відтоді не розлучається зі спортом, книжкою й пером. Здібного хлопчика мама стала заохочувати й до класичної літературної спадщини. У перший клас пішов, маючи у зошиті декілька своїх віршів. А в п'ятому класі на шкільному конкурсі одержав диплом за вірші, присвячені Т. Г. Шевченку.

Ще в п'ятирічному віці, коли старші запитували Анатолія, ким він хоче бути, хлопчик твердо й упевнено відповідав: «Письменником». Це викликало сміх у дорослих. Та спочатку були бабусині казки, пісні, а потім — столична школа, технікум електроніки, навчання в Київському державному університеті, аспірантура, кандидатська дисертація, викладацька діяльність.

Друкуватися почав у двадцять років. У його творчій долі неабияку роль відіграв Михайло Стельмах. Коли А. Костецький тиждень-другий не давав про себе чути, то Михайло Панасович сам телефонував йому й турбувався: «Ти що, кинув писати?.. Ні? Тоді чого не несеш?». Одного разу, прочитавши вірші початкуючого поета, Стельмах підкреслив деякі рядки і сказав: «Отут я бачу в тебе щось... інфантильне. Спробуй писати для дітей». За кілька днів Анатолій написав рівно дюжину віршів і відніс йому. Стельмах заохотив поета, а невдовзі подзвонив:

- Слухай, Толю, я тобі тут перепустку замовив.
- Яку? — здивувався Анатолій.
- На письменницький з'їзд. Корисно буде. Згода?

На з'їзді виступав Стельмах. А наприкінці виступу сказав: «Тепер хочу звернути увагу... на поки що зовсім невідоме прізвище майбутнього дитячого письменника Анатолія Костецького і прочитати його вірші». Для Анатолія це була приємна несподіванка. А через деякий час йому подзвонили з видавництва «Веселка» і попросили зайти. Ще одна несподіванка чекала на А. Костецького — його збірка з восьми віршів, тих, які він раніше показав Стельмахові. Виявляється, Михайло Панасович сам відніс вірші до видавництва, сам зголосився бути й редактором.

Анатолій Георгійович — кандидат філологічних наук, улюблений дитворою поет, обдарований прозаїк, автор наукових, лінгвістичних і літературознавчих праць. Його вірші перекладено білоруською, російською, молдавською, туркменською, чуваською, угорською, німецькою, естонською та іншими мовами. Живе і працює поет у Києві.

Тема 35, стор. 169

Народився **Володимир Іванович Самійленко** у Великих Сорочинцях на Полтавщині. Мати його належала до дворових кріпаків, а через деякий час, після народження сина, стала управителькою маєтку поміщика. Від батька він успадкував любов до музики.

Малим Володя читав книжки з панської бібліотеки. Після смерті поміщика, одержавши трохи землі та грошей, мати віддає Володю на навчання в Полтавську гімназію. Вчився старанно. Тут він і пробує писати гумористичні твори та поезію. По закінченню Київського університету, довго шукав роботу.

Тривалий час Володимир Самійленко перебував за кордоном в еміграції, а потім повернувся на Україну. Смерть доньок, матеріальні злидні давалися взнаки письменнику, що і потягло за собою тяжку невиліковну хворобу. А через деякий час, перебуваючи в невеличкому містечку, помер, де його і було поховано за козацьким звичаєм.

Поезія письменника приваблює читача своєю мелодійністю, ясністю, щирістю. Багато віршів В. Самійленка стали відомими піснями, зокрема «Вечірня пісня».

Тема 36, стор. 171

Дитяча поетеса **Агнія Барто** народилася в Москві. Навчалася у гімназії, де під впливом творчості Ахматової і Маяковського почала писати власні вірші. Паралельно з навчанням у гімназії займалася в хореографічному училищі. Справжнє ім'я письменниці — Гетель Лейбівна Волова. Змінила ім'я, коли вийшла в перший раз заміж. Чоловіком поетеси став поет Павло Барто, спільно з яким Агнія написала три вірші...

Друкувалася з 1925 року. Лаконізм, яскрава образність — характерні риси найкращих її творів («Вірші дітям», Сталінська премія 1950 р.).

Автор декількох кіносценаріїв. Працювала в редакційній раді Детгиз і журналу «Мурзилка». Була головою секції дитячих письменників Москви.

Твори Барто видані в українських перекладах Наталі Забіли, Оксани Іваненко, Марії Пригари, Грицька Бойка.

Тема 37, стор. 173

Іван Світличний походить із селянської родини. Батько Світличний Олексій Павлович (1910–1955), мати Меланія Іллівна, з родини Твердохлібів (1910–1994). До школи пішов у с. Половинкиному в 1937 р. У 1943 р., намагаючись разом з іншими підлітками підірвати німецьку техніку, втратив пальці на руках. У 1947 р. закінчив із золотою медаллю Старобільську середню школу.

Мав одну з найкращих приватних бібліотек у Києві (2005 р.у сестра Н.О. Світлична передала цю бібліотеку Харківському університетові імені В. Каразіна).

Тема 38, стор. 177

Кури сіють.

Тема 39–40, стор. 178

Народився **Олександр Іванович Копиленко** на Полтавщині в сім'ї залізничника. Ріс допитливим і цікавим до всього живого. Підлітком йому довелося заробляти на хліб: спочатку на залізниці, а потім хлопця перевели в хімічну лабораторію дослідницької станції, бо мав нахил до біологічних наук. Навчався в інституті на вчителя біології, але не працював за фахом. Займаючись літературною діяльністю, він на все життя зберіг любов до природи і намагався прищепити її підростаючому поколінню, розкриваючи таємниці природи у своїх творах. Його героями часто виступають тварини, яких він наділяє людськими рисами характеру та мовою.

Тема 42, стор. 181

Серед білоруських лісів, соснових борів проходило дитинство малого **Юрка Старостенка**, який і народився в Білорусії. Батьки його були медичними працівниками. Через деякий час родина переїздить до Києва, де на Юрка чекає такий самий чарівний світ природи. Юний природолюб уважно вивчав флору та фауну рідного краю. Мрія — вступити на навчання на біологічний факультет — залишилась мрією, бо не дала їй здійснитися війна. Хлопець у роки війни разом з ровесниками збирає колоски на полі.

Відслуживши у МВС, Юрій Семенович перейшов на роботу у відділ охорони Дніпровського басейну, де був ближче до природи. Коли йому виповнилося 30 років, Старостенко тяжко захворів. І тут у його згадках постали білоруські бори, українські ліси, усі раніше бачені картини природи. З того часу Юрій Семенович наважується усі свої спостереження за природою передати на папері, щоб ще й інші милувалися красою природи, читаючи про неї. Завзяття до праці надали знайомство та товаришування Юрія Старостенка з Олександром Копиленком, з яким він познайомився на пташиному базарі.

Отож твори письменника, які ми читатимемо, не лише уява про таємниці природного світу, а й спостереження Юрія Старостенка.

В одному селі жила бідна, але добра, порядна родина. Чоловік із жінкою мали двох маленьких діточок, якими ніяк не могли натішитись. Повертаючись після важкого трудового дня, чоловік забавлявся з дітками на подвір'ї, а біля них, танцюючи, кружляла пара лелек, які нещодавно оселились на стрісі їхнього будинку.

Одного разу господар працював на городі. Та насунулася чорна хмара, яка принесла за собою дощ. Дружина вирішила допомогти чоловікові зібрати сіно, щойно вклавши дітей спати. Здійнялася буря, ударив грім, і блискавка миттю влетіла в хатину. Відразу знялося полум'я, яке палало вже на стрісі.

Лелеки стривожені стали літати над домівкою, розмахуючи крилами та намагаючись загасити пожежу. Але та не вщухала. Дим вирував уже з вікон. Сполохані лелеки кинулися на крик дітей, який доносився із середини хати. Розбивши своїми дзьобами скло в шибках, птахи винесли дітей із палаючого обійстя. Вилітаючи, вони обпалили свої дзьоби та ніжки, які враз стали червоними.

Батьки — господарі, повернувшись додому, зраділи, що врятовані їхні діти. Після того господар облаштував гніздечко птахам-рятівникам. А діти весело бавились з лелеками.

Радісно зустрічали лелек з теплих країв вдячні батьки та діти, розпізнавши їх здалеку по червоних дзьобиках та ніжках.

Тема 43, стор. 184

1. У нашій уяві лелека постав гордим, поважним птахом, якого слід оберігати, любити. І недаремно на уроці читання ми пригадуємо його. Адже зараз читатимемо оповідання про цього птаха під назвою «Бушля».

* * *

2. **Григір Тютюнник**, автор оповідання, змалечку любив природу: слухав щебетання та спів птахів, слідкував за поведінкою тварин, милувався красою рідного краю. Перебуваючи далеко за межами України, за роки служби в лавах армії, сумував за рідним краєвидом. Згодом, отримавши педагогічну освіту в інституті та працюючи в школі вчителем, писатиме оповідання про природу, тонко передаючи її красу в поведінці тварин та мовному живописі. Творчий літературний доробок письменника невеликий. Персонажі творів, як люди, так і тварини, рослини постають перед нами живими істотами зі своїм характером. Деякі герої, дід Арсен, з яким познайомимось сьогодні на уроці, зустрічатимуться у творах Григора Тютюнника не один раз. Та, прочитавши оповідання, ніхто не залишиться байдужим до його героїв.

Який образ «примірятиме» наша лелека-бушля в цьому оповіданні, дізнаєтесь, прослухавши його.

Тема 44, стор. 187

1.

1	12	3	16	19
15	7	21	23	9
4	11	2	5	24
22	18	14	8	13
10	25	6	17	20

* * *

2. **Всеволод Нестайко** — один із тих письменників, який пережив голод, роки Великої Вітчизняної війни і спостерігав за всіма змінами життя українського народу до сьогоднішнього дня.

Народився письменник на Житомирщині, у місті Бердичеві. Коли йому було чотири роки, додому прийшла звістка про загибель батька, який перебував за кордоном, виконуючи державне завдання. Тому батька він майже не пам'ятає.

Про Бердичів він нічого не пригадує, окрім страшного голодомору тридцять третього року. Після марних прохань дати чогось поїсти він, зітхаючи, просив маму: «Ну, то дай хоч води напиться». Так, рятуючись від голоду, мати з двома дітьми (Всеволодом та його сестрою) переїздить до Києва, де жила мамина сестра із чоловіком. З того часу Київ став рідним містом для письменника.

У дитинстві Всеволод був хворобливим хлопчиком, і тому майже весь час перебував вдома. Мама працювала вчителем, і хлопчикові доводилось переважно бути вдома самому. Він часто плакав, замкнутий у кімнаті, слухав безмовну тишу, у якій ввижались йому різні чудовиська. Наперекір своїм страхам, малий Всеволод вигадував смішні історії.

Надовго закарбувалися в дитячій пам'яті роки війни, особливо події в Бабиному Яру, коли Всеволод разом з мамою переживали тяжкі часи, старша його сестра на той час навчалась у Москві в інституті.

Багато професій поміняв Всеволод Нестайко. Він був і столяром, і слюсарем, і репетитором. Але найбільшу втіху отримує від зізнання маленьких читачів, що читають його книжечки.

Відомі його оповідання «Тореодори з Васюківки», «Одиниця з обманом», «Чарівні окуляри», «Пригоди в кукурудзі», «Країна Сонячних зайчиків» та багато інших цікавих історій. Його вклад у розвиток дитячої літератури, зокрема української, неоціненний. Не одне покоління перечитує його смішні та повчальні оповідання, повісті. Та, мабуть, із посмішкою на обличчі, із задоволенням діти не раз перечитують «Дивовижні пригоди в Лісовій школі».

Тема 45, стор. 189

Народився **Микола Петрович Трублаїні** на Вінниччині. Родина жила в нестатках та скруті, через що батько Миколи був змушений йти на заробітки до Сибіру лісорубом, а хлопчика виховували мама та бабуся.

Мама хлопчика працювала вчителькою, тому часто брала сина із собою на роботу, де Миколка і навчався і пізнавав світ.

Змалечку хлопчикові прививали любов до казок, які вигадувала йому бабуся. Особливо любив казки з пригодами, які потім наслідуватиме він у своїх творах.

Микола Трублаїні багато подорожував. Свої враження від побаченого занотовував у дорожньому щоденнику, а потім переказував у своїх численних нарисах та оповіданнях. Він увів у дитячу літературу нових героїв — штурманів, боцманів, кочегарів, юнг, морських мисливців, яких добре знав сам.

«Моя мета — запалювати юних читачів бажанням стати дослідниками, моряками, авіаторами, інженерами, вченими, що перемагають усі стихії», — писав письменник.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, письменник добровольцем пішов на фронт. В одному з боїв був тяжко поранений осколком бомби. А жовтневої ночі, у санітарному поїзді Микола Трублаїні помер. Його поховали у братській могилі.

Ми познайомимося на уроках читання з творами, які увійшли до збірки «Пустуни на пароплаві».

Тема 47–48, стор. 195

Народився **Євген Гуцало** в селі Старому Животові на Вінниччині в сім'ї вчителів. Батькам часто доводилося переїжджати з однієї сільської школи до іншої, а малий Женя вдосталь надивився розмаїтій природи. Батько викладав українську мову та літературу, а мати — хімію і біологію. Мабуть, саме звідти і прокинулася в Євгенія любов до рідного слова, природи.

Коли хлопчику виповнилося чотири роки, почалася війна. Про це через деякий час писатиме він у своїх творах. Навчався у школі, яку люди відбудували після війни. Пробувати себе в літературі Євген почав рано, ще десь у третьому-четвертому класі. За хатою, у кущах бузку, сам змайстрував собі столика з грабових жердин, спекотними днями ховався в затінку й писав вірші, оповідання. Писав, клеїв у конверти і відсилав, але відповіді приходили завжди негативні. Та хлопець ще тоді твердо вирішив бути журналістом.

Коли треба було визначитися в житті, він без вагань спробував вступити до Київського університету на факультет журналістики. На жаль, отриманих балів йому не вистачило. Та вже через рік став студентом Ніжинського педінституту, де також продовжив писати. З-під його пера вийшло понад сто книжок.

Тема 50, стор. 197

Походження слова «лічилка»

Коли ми починаємо рахувати, лічити, ми вказуємо на певну особу, при цьому промовляючи слова, щоб на кожного з гравців припало певне слово. Тому говорити слід відривчасто. Про це в підручнику вам вказує позначка / — пауза.

Тема 51, стор. 199

Юрій Оліферович Збанацький народився в селі Борсуків на Чернігівщині. Батько його рано помер, а мати за своє життя зазнала багато горя: втратила чотирьох маленьких дітей, а в роки війни чекала сина з партизанського загону.

Ріс Юрко здібним і цікавим хлопчиком, з дитинства любив пресу, особливо ту, яку йому передплачували батьки. Початкову школу (чотири класи) закінчив у рідному селі. Помітивши в Юрка допитливість, бажання знати більше, учитель попросив батьків дати синові змогу продовжити навчання. Незважаючи на те, що сім'я була багатодітною та батько часто хворів, батьки вирішили, що Юрко продовжуватиме навчатись. За тринадцять кілометрів Юрко ходив до семирічної районної школи здобувати знання, а потім отримував освіту в Чернігівському педагогічному технікумі і в Ніжинському педінституті.

Писати почав ще навчаючись у школі.

У роки Великої Вітчизняної війни Юрій Оліферович організував партизанський загін, а потім командував великим партизанським з'єднанням імені Щорса. Виданий зрадником, Юрій Збанацький потрапляє до рук німців, де за дев'ять місяців ув'язнення пройшов через в'язницю, концтабір, голод і тортури. Але однієї осінньої ночі йому вдалося втекти. Тієї ж осені німці схопили матір Юрія Збанацького, аби вона видала

свого сина, чого не дозволило материнське серце, і за це вона була страчена. А згодом від рук фашистів загинув і рідний брат письменника Василь, якому було лише чотирнадцять років.

Але особисте горе не зламало письменника. Він писав нариси, оповідання, які читав солдатам. Їх налічувалось близько двадцяти, але під час одного з боїв рукописи згоріли.

Учитель, партизанський командир, письменник — такі основні напрямки діяльності життя і творчості Юрія Збанацького.

Тема 53, стор. 205

Галина Олексіївна Демченко народилася в селі Олександрівка на Кіровоградщині, але дитинство її пройшло в селі Макіївка Чернігівської області. Там її батько став працювати агрономом, а мати в радгоспі вела лікнеп. Дівчинка бігала за мамою «хвостиком», і не дивно, що в шість років вона вже вміла читати й писати. Тому й навчатися пішла одразу в другий клас.

У шкільній стінгазеті з'являються її перші вірші. Щасливі то були роки! Узимку — ковзани й санчата, а влітку — турбота про город, квітник, птахів, весела праця в дитячій польовій бригаді. Любила Галя теплі тихі вечори, коли вся родина всідалася під зорями й слухала українські пісні, які так дзвінкоголосо виспівували радгоспівські дівчата. Майже всі ці пісні дівчинка знала напам'ять. Ще б пак, адже дівчата інколи брали її до свого гурту, і вона теж підтягувала своїм тоненьким голосочком.

Війна обірвала щасливе життя сім'ї: помирає батько, гине на фронті старша сестра, тяжко хворіє мати. Дівчині довелося надовго перервати навчання, а згодом його треба було поєднувати з працею.

Галина Демченко навчається на підготовчих курсах Кіровоградського педінституту, одночасно працюючи секретарем-друкаркою. У неї був ще й неабиякий хист до малювання, який привів її до Київського художньо-промислового училища. Та література перемогла — і Галина Демченко стала письменницею, писала вірші та прозу для дорослих і дітей.

стор. 206

Довгу зиму жив лелека
У далекій стороні,
А тепер вернувсь здалека
І таке сазав мені:

— У краю тім — вічне літо,
і нема снігів, зими,
та свою країну, діти,
найщиріше любим ми.

То лише зима розлуку
З рідним краєм нам несе,
Та свої озера й луки —
Найдорожчі над усе.

М. Познанська

Тема 54, стор. 207

Народився **Василь Васильович Чухліб** 1941 року на Чернігівщині. Тут пройшли його дитячі роки. Неповторні деснянські краєвиди, де голубінь небес зливається з полями льону, глибоко запали в його серце.

Середню школу закінчив у місті Острі. Саме в цей час районна газета опублікувала перший вірш хлопця, а після закінчення школи його запросили на роботу до редакції цієї газети. Попрацювавши там кілька років, юнак вступив до Київського педінституту і здобув диплом викладача мови і літератури. Деякий час працював учителем.

Оповіданнями Василя Чухліба зацікавилися з редакції дитячого журналу «Малютко». Василю Васильовичу було запропоновано підготувати кілька оповідань для дітей. Згодом з творів, надрукованих у цьому журналі, склалася збірка «Хто встає раніше».

З того часу письменник потішив дітей не однією книжкою: «Безкозирка», «Тарасикова знахідка», «Чи далеко до осені», «Пісня тоненької очеретини», «Пілотка лісових горіхів».

Тема 55, стор. 209

Чередниченко Дмитро Семенович народився 30 листопада 1935 року в с. Межиріч Канівського району Черкаської області. Закінчив Київський педагогічний інститут. Керівник літературного об'єднання «Радосинь». Відмінник народної освіти. Автор поетичних книжок «Отава», «Межиріч», «Золоті струни», «Сад», «Рось», «Доброю любов'ю», «Неопалима колиска», «Брама», «Родень», «Наші стежки додому», «Батиха», «Навистка», «П'ятерик»; науково-популярного видання «Павло Чубинський»; книжок для дітей «Бедринець», «Чебрики», «Білич Чаїч», «Мандри Жолудя», «У країні майстрів», «Ковзанка», «Ми будуємо дім», «Жар-півень», «Священна діброва», «Гарна моя казочка», «Вишневий острів. Три повісті для дітей», повісті «Камінь-дерево», збірки казок, притч та оповідок «Летюча ящірка», «Ми ходили в зоосад», «Коліскова для котика», «Горобець-хвастунець», українського букваря «Материнка»; шкільних читанок «Ластівка», «Біла хата», «Писанка», «Зелена неділя», «Соколик» (у співавторстві), «Листок з вирію» (у співавторстві); перекладів із чеської, словацької, литовської, білоруської, монгольської, латиської мов; автор досліджень про Павла Чубинського, Степана Васильченка, Василя Сухомлинського, Кирила Стеценка, Михайла Кипу, Леоніда Полтаву, Ганну Черінь, рід Смиренків та ін.; упорядкував антологію літературного об'єднання «Радосинь».

Тема 56, стор. 211

Послухайте деякі цікавинки з історії.

- У минулому цінні книжки зберігалися в монастирях. Їх приковували довгими ланцюгами до стін і полиць.

- Тисячу років тому також збирали книжки. Бібліотека багдадського халіфа Везір-ас-Сахіда налічувала майже сто тисяч книжок. Більшу частину життя він провів у військових походах, і його завжди супроводжував караван з книгами. Цікаво, що верблюди йшли в порядку розташування букв алфавіту і караванники-бібліотекарі могли швидко знайти потрібну книжку. Це був перший своєрідний каталог.

- Забудькуваті читачі були у всі часи. В 1975 році в одну з англійських бібліотек повернули книжку «Вчися в'язати і вишивати». Читачка так захопилася нею, що тримала аж 43 роки.

- Найстарішою з діючих бібліотек можна вважати Наукову бібліотеку Львівського університету, засновану в 1608 р.

- Найбільше «бібліотечне місто» України — Київ. Тут 1339 бібліотек, які вміщують 1,5 млн одиниць зберігання.

- Найдавнішим засобом боротьби з викрадачами книжок було приковування книжки до свого місця ланцюгами. Та найцікавішим був засіб, який широко практикувався в Україні. На полях книги чи на початку її писалося міцне прокляття або лайка до того, хто хотів би книжку привласнити. Ось зразок такого запису: «Хто хотів би цю книжку віддалити із цього місця, той буде мати зі мною справу перед божим судом». На одному рукописі стояв навіть такий двовірш: «Хто би мав сю книгу вкрасти, тому сім літ свині пасти».

(За матеріалами книги «Україна в цікавих фактах». Упорядник Г. О. Маценко).

Тема 57, стор. 211

Олег Буцень народився 4 березня 1923 року в Києві у сім'ї службовця. У 1941 році після закінчення десятирічки вступив у Тбіліське авіаційне училище. Учасник Великої Вітчизняної війни. Воював на різних фронтах до її кінця, нагороджений медалями.

Після демобілізації поступив на філологічний факультет Київського університету, а після його закінчення в 1951 році працював учителем української мови та літератури в Бережанському педагогічному училищі на Тернопільщині, потім – в дитячій редакції Українського радіо, у видавництві «Веселка».

Перші вірші з'явилися у фронтовій пресі, у студентські роки друкувався в газеті. Олег Буцень – перший редактор-упорядник календаря «Дванадцять місяців», що почав виходити в Дитвидаві з 1958 року. Писав оповідання про дітей і для дітей. Оповідання звучали по радіо. Друкувалися в журналах «Малютко», «Барвінок», у московських альманахах «Звездочка», «Круглий год».

Переважна більшість книжок Олега Буценка випущена видавництвом «Веселка». Це, зокрема, збірки оповідань для малят:

- «Що розповів калачик» (1959);
- «З ранку до вечора» (1961);
- «Так чи не так» (1962, 1979, 1983);
- «Город узимку» (1963, 1969, 1988);
- «Не варто ображатись» (1964);
- «Солодкий дощ» (1965);
- «Наше відкриття» (1967, 1972, 1977);
- «Перші канікули» (1973);
- «Підйомний кран» (1988).

Окремі твори друкувалися в щорічниках «Календарик-дошколяр», у збірниках «Перший раз – у перший клас» (1986), «Веселі пригоди» (1985, 1986), «Слово до слова – весела розмова» (1994, 2002).

Тема 58, стор. 213

Олексáндр Степáнович Дермáнський (народився 28 листопада 1976, село Гайворон Володарського району, Київщина) – український дитячий поет, прозаїк та казкар.

Середній син у родині Степана Володимировича та Лілії Миколаївни Дерманських. Батько за фахом агроном, мати — учителька, мають ще двох синів: Олега та Олексія.

Навчався у Володарській середній школі № 1. Вже тоді робив перші спроби писати вірші, проте спочатку не ставився до цього заняття серйозно. З часом поетичні захоплення були витіснені звичайними хлопчачими забавами. Закінчив факультет української філології Київського національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова у 1999 році.

Викладає за фахом у Київському технікумі електронних приладів. Літературний редактор дитячого журналу «Стежка». Одружений, виховує двох доньок: Владиславу (2001) та Злату (2011).

Перші вірші для малечі опублікував в 2000 році в дитячому журналі «Стежка». Деякі твори виходили під псевдонімами Сашко Володарський та Назар Діброва. У жовтні 2004 року видавництво «Теза» в рамках серії «Пригодницька бібліотека» випустило в світ першу книжку – повість-казку «Володар макуци, або Пригоди вужа Ониська».

З травня 2006 року член Національної спілки письменників України.

Тема 59, стор. 215

Народилася **Паола Володимирівна Утевська** 14 вересня 1911 року в Одесі в сім'ї скульптора. Закінчила у 1925 році трудову школу, 1931 — робітфак Київського хіміко-технологічного інституту, а в 1941 році філологічний факультет Київського університету. Однак не стала ні хіміком, ні філологом. Як багато її ровесників, одягла військову форму і пішла на фронт. У травні 1942 року їй було контужено та важко поранено. Після одужання до кінця війни Паола Утевська перебувала в армії. Її нагороджено медалями. Після закінчення війни Паола Володимирівна була літературним консультантом в «Літературній газеті», потім у журналі «Вітчизна» – друкувала статті, нариси, оповідання. Першу книжку написала у співавторстві з матір'ю під назвою «З чорного золота», що побачила світ у 1960 році. Потім письменниця почала писати для дітей різного віку. Це були книжки науково-художні і історичні: «Невмирущі знаки», «Вічні мандрівники», «Правда, яка нагадує казку», «Квітковий годинник». Писала вона в них про життя. Про те, що давно вже минуло, та про сучасність. Про навколишній світ, про живу та неживу природу. Її ерудиція в багатьох галузях науки вражала. А також надзвичайна любов до природи.

Тема 60–61, стор. 217

1. Костянтин Георгійович Паустовський народився 19 (31) травня 1892 року в Москві, у сім'ї залізничного статистика. Після декількох переїздів, 1898 року, сім'я оселилася в Києві. 1904 року Костянтин почав вчитися в Першій київській гімназії. У дитинстві Костянтин багато часу проводив у дідовому маєтку, що знаходився в селі Городище.

Під час навчання у шостому класі батько Паустовського покинув сім'ю, через що хлопець був змушений сам заробляти собі на навчання репетиторством. Саме під кінець навчання в гімназії, 1912 року, Паустовський написав своє перше оповідання «На воде», що було надруковано у місцевому альманасі

«Огни». Того ж року помер і батько письменника. По закінченні гімназії, того ж року, Костянтин поступив до Київського університету на фізико-математичний факультет, однак наступного року перевівся на історико-філологічний факультет. Згодом перейшов до Московського університету.

У зв'язку із початком Першої світової війни молодик перервав навчання й почав працювати вожатим у трамваї, а згодом — на санітарному поїзді. Через якийсь час, після смерті на війні двох своїх старших братів, Паустовський повернувся до Москви. У наступні декілька років Костянтин встиг попрацювати на заводах Юзівки, Катеринослава та Таганрога. У 1916 році Паустовський, навіть, працював рибалкою в Азовському морі. Перебуваючи в Таганрозі, письменник розпочав свій перший роман «Романтики», над яким працював наступні сім років, а опублікував ще через дванадцять, 1935 року.

Після громадянської війни Паустовський, 1924 року, почав працювати у Російському телеграфному агентстві аж до 1929 року. Помер у Москві, похований у місті Таруса.

* * *

2. Едвард Гріг народився в Бергені. Батько майбутнього композитора, Александр Гріг, працював на поважній державній посаді. Мати, Гезіна Гагеруп, була піаністкою і вчителькою музики. Саме вона дала йому першу музичну освіту. Згодом, у 1858–1862 роках Гріг навчався у Лейпцизькій консерваторії (з 15 років). Тут він вчився як піаніст і композитор (у Карла Рейнеке).

У 1863 р. Гріг їде в Копенгаген (Данія). Тут він знайомиться із норвезьким композитором, автором національного гімну Рікардом Нурдроком. Тут Гріг виступає як диригент, піаніст, композитор. Концерти спілки, де брав участь Гріг, відвідували представники тогочасної інтелігенції, зокрема Ганс Крістіан Андерсен, який дав високу оцінку таланту Гріга. У цей час Гріг починає плідно працювати як композитор, і пише фортепіанну сонату (ор. 7), сонату для скрипки й фортепіано (ор. 8), «Гуморески» для фортепіано, увертюру «Восени» (ор. 11), романси (зокрема на слова Ганса Крістіана Андерсена).

У 1867 р. Гріг повернувся на батьківщину, де певний час диригував симфонічними концертами в Крістіанії (нині Осло). Тут він також продовжує компонувати музику, виступає як піаніст, веде педагогічну діяльність. у 1867 р. засновує Норвезьку музичну академію і Музичну спілку (згодом — Філармонічне товариство). Тут він пише, зокрема, фортепіанний концерт (1868), перший зошит «Ліричних п'єс» для фортепіано (1867).

З 1874 р. отримував пожиттєву державну стипендію, що дозволило йому глибше зосередитися на творчості. У 1874–1875 рр. пише знамениту музику до драми «Пер Гюнт» Генріка Ібсена, яка згодом була перероблена як дві оркестрові сюїти, Баладу для фортепіано, струнний квартет. Певний час Гріг живе в рідному Бергені, де, зокрема, займається організацією музичного життя і у 1880–1882 рр. є диригентом філармонії.

Протягом наступних років Гріг гастролював у Франції, Англії, Німеччині, Польщі й Угорщині і втішався великою повагою як за кордоном, так і в рідній країні. У 1888 р. він зустрівся у Лейпцигу з П.І. Чайковським, який високо оцінив його музику. Гріг став почесним доктором Кембриджського і Оксфордського університетів; був обраний у члени Інституту Франції й Берлінської академії. У 1898 р. Гріг організував у Бергені перший Норвезький музичний фестиваль, що мав великий успіх. У 1903 р. він записав свої фортепіанні п'єси на 78-грт грамофонні платівки; ці історичні записи були перевидані на LP та CD і, незважаючи на низьку технічну якість, дають уявлення про високу артистичну майстерність музиканта.

Помер Гріг у рідному місті Бергені, де і похований неподалік свого будинку – «Тролльхаугена».

Пісні Гріга, яких налічується понад 240, написані здебільшого для дружини композитора Ніни Гагеруп, чудової співачки, яка іноді виступала із чоловіком у концертах.

Серед найвідоміших творів Гріга — фортепіанний концерт і музика до драми Ібсена «Пер Гюнт».

Тема 62–63, стор. 221

Михайло Панасович Стельмах народився на Вінниччині. З дитячих років запали в душу хлопчика народні пісні, казки, думи, легенди. А ще полюбив маленький Михайлик книжку, сам навчився читати. Та найбільше його захопили дві книжки «Кобзар» Тараса Шевченка та «Тарас Бульба» Миколи Гоголя.

Любов до рідної землі першою пробудила в хлопчика мати, Ганна Іванівна, про яку він писав у повісті «Гуси-лебеді летять...»: «В її устах і душі *насіння* було святим словом. Проте вона нічого так не любила, як землю. Мати вірила: земля все знає, що говорить чи думає чоловік, вона може гніватись і бути доброю, і на самоті тихенько розмовляла з нею».

Тема 65–66, стор. 225

Леся Воронина народилася 21 березня 1955 року в Києві. 1979 року закінчила філологічний факультет Київського університету. За роки навчання встигла попрацювати кур'єром у Спілці письменників України, лаборантом у школі, електромонтером на деревообробному комбінаті, екскурсиводом у Музеї народної архітектури та побуту в Пирогові та на багатьох інших роботах. Мандрувала Україною автостопом та Польщею на байдарках (це були спливи по Мазурських озерах, польських річках і річечках).

З 1987 до 1991 року – редактор відділу літератури та мистецтва журналу «Україна».

З 1991 року працює у дитячому журналі «Соняшник». Від 1992 року – головний редактор часопису.

Пише для дітей. Автор дитячих іронічних детективів, об'єднаних у серію «Суперагент 000»: «У пащі крокодила», «Пастка у підземеллі», «Таємниця підводного міста», «У залізних нетрях», «Таємниця золотого кенгуру», пригодницьких повістей «Пригоди голубого папуги», «Хлюсь та інші», «Таємниця Чорного озера». Під псевдонімом Гаврило Гава написала понад сто сюжетів коміксів, що впродовж 13 років з'являлися на сторінках журналу «Соняшник».

Літературні псевдоніми: Гаврило Гава, Ніна Ворон, Олена Вербна.

Перекладає з польської мови. Нині — ведуча програм на «Радіо культура». На початку 2011 року очолила щойно створене дитяче видавництво «Прудкий равлик».

Тема 68, стор. 229

Григорій Пилипович Бойко народився 25 вересня 1923 р. в селі Оленівка на Донеччині. Після закінчення семирічки навчався в Оленівській рудниковій школі, а вона знаходилася далеко від дому. Щодня піднімався о четвертій годині ранку, йшов пішки кілька кілометрів до станції, а потім ще під'їжджав робочим поїздом, поки потрапляв у клас. І не здавалося йому, що це важко, бо дуже прагнув до знань. Після закінчення школи в 1941 р. разом із своїми ровесниками Грицько Бойко пішов на фронт захищати Батьківщину від фашистських загарбників. Служив рядовим кулеметного взводу, офіцером-зв'язківцем. Був тяжко поранений. Удостоєний бойових нагород.

Після війни закінчив донецький педінститут. Працював у газеті. Видав свої перші збірки. А на повну силу талант поета розкрився в дитячій гумористиці. А ще Бойко написав понад 400 пісень для дітей. Був відомий як перекладач. І його твори також перекладалися багатьма мовами світу. Вірші, п'єси, смішинки, скоромовки-спотиканки, загадки — улюблені жанри поета. У творчому доробку його майже 100 книжок. Г. Бойко мав дар підмічати й поетично осмислювати кумедні ситуації, що трапляються з дітьми. Він добре знав життя дітей, їхні звички, уподобання й намагався не образити своїм сміхом читача, а змусити його глибоко замислитися і спробувати позбутися всього того поганого, що викривав поет.

Він, як ніхто інший, умів не просто розважати молодших читачів, а й з теплим, добрим гумором дотепно й незлобливо показати найрізноманітніші вади дитячого характеру. Вереда, замазура, хвалько, брехун, ледар, базіка, невіглас, недотепа, боягуз, підлабузник, задавака, ябеда, роззява, симулянт — ось «знамениті» персонажі його чудових віршів та поем.

Тема 69, стор.

Народився **Микола Носов** у 1908 році в сім'ї актора. Дитинство його пройшло в селищі Ірпінь, недалеко від Києва, де хлопчик і почав навчатися у гімназії. Після 1917 року гімназія була реорганізована в школу-семирічку. Закінчивши її, він працював чорноробом на бетонному заводі в Ірпені, потім на цегельному в місті Буча. Постійно в ці роки займався самоосвітою. Дев'ятнадцяти років він витримав іспит у Київський художній інститут. У 1929 році перевівся в Московський державний інститут кінематографії і до 1951 року працював у сфері кіно: режисер, постановник мультиплікаційних, наукових, навчальних картин. У роки Великої Вітчизняної війни ставив військово-технічні фільми.

За словами самого Носова, у літературу він прийшов випадково: народився син і потрібно було розповідати йому нові казки, кумедні оповідання для нього і його приятелів-дошкільників. «Поступово я зрозумів, що складати для дітей — найкраща робота. Вона вимагає дуже багато знань, і не тільки літературних, ще більше психології дітей. Головне — любові до них. І поваги. Я зрозумів, коли в мене ріс син, що до дітей потрібно ставитися із самим більшим і дуже теплою повагою», — говорив автор повісті «Вітя Малеев у школі та вдома».

Першим оповіданням Носова були «Витівники» (1938 рік). Перша тоненька книжка вийшла у 1945 році. Називалася вона «Тук-Тук-Тук».

У 1959 р. вийшов друком «Незнайка в Сонячному місті»; а в 1960 р. — «Пригоди Незнайки і його друзів» у серії «Шкільна бібліотека». Книжка включала повість-казку «Пригоди Незнайки і його друзів» і роман-казку «Незнайка в Сонячному місті».

Носова всі називали веселим письменником. Може здатися дивним, але в житті (виключаючи особисту її частину — сім'ю), у спілкуванні з дітьми, у школах, з видавцями, колегами М.М. Носов ніколи не давав приводу сказати про нього «весела людина». Він був стриманий, лукавий, частіше замислений, як би сам у собі, небагатослівний, точний в оцінках робіт інших письменників, критиків, доброзичливий. Посміхався частіше лише очами, тобто настрої його проявлявся в погляді. І діти — герої в його книжках — не веселуни, не блазні. Вони діловиті. Вони нормальні здорові діти.

Тема 70, стор.

У Стокгольмі, столиці Швеції, на вулиці Давлаган стоїть старий будинок, вікна якого дивляться на великий міський парк. Про цей будинок у Швеції, та й у багатьох країнах світу, знає чимало дітей і дорослих, бо більше 60 років (з 1941 по 2002 р.) на другому поверсі тут мешкала **Астрід Ліндгрєн**, десятки книжок якої перекладено майже півсотнею мов світу. Народилася майбутня письменниця 14 листопада 1907 р., у шведській провінції Смоланд, у звичайній селянській родині, і назвали її Астрід Анна Емілія Еріксон. Зрозуміло, батьки й гадки не мали, що їхня донечка стане в майбутньому всесвітньовідомою письменницею. І «першою жінкою Швеції», як її шанобливо вивчають земляки. Вона була ніби така ж, як і її ровесники, але відзначалась тим, що майже ніколи не розлучалась з книжками, була найактивнішим читачем шкільної та сільської бібліотек, де читала все підряд! А ще вона краще за всіх писала шкільні твори. Один із них — «Життя у нашій садибі» — не лише отримав першу шкільну нагороду, я й був надрукований у місцевій газеті, через що однокласники дражнили Астрід «малою Сельмою Лагерлеф». І хто міг тоді подумати, що ця маленька непосида дійсно прославиться на весь світ...

Справжню славу письменниці принесла вже її перша книга — про невсидющу, на перший погляд розбишакувату і ні на кого не схожу, але водночас і схожу на багатьох її ровесників, та й саму письменницю, до речі, дівчинку з дивним ім'ям — Пеппі Довгапанчоха.

Астрід Ліндгрєн мала веселу вдачу, багату уяву, хист до жартів і до цікавих оповідей, усі ці риси вона успадкувала від батька. Жарти, казки, історії, які вона чула від батька чи від друзів, лягли потім в основу її власних творів. А любов до книг і читання, як вона зізналася згодом, виникла на кухні у Крістін, з якою вона дружила. Саме Крістін прилучила Астрід до дивовижного хвилюючого світу, в який можна було потрапляти, читаючи казки. Вразлива Астрід була приголомшена цим відкриттям, а пізніше і сама опанувала магію слова. Удома її розповіді любили слухати не тільки брат і сестри, а й сусідські діти, з якими вона завше приятелювала. Не були до них байдужі й дорослі. Її здібності стали очевидними вже в початковій школі.

А багато пізніше, коли Астрід Ліндгрєн одружилася і стала матір'ю, вона вигадувала різні цікаві історії для своїх дітей. 1941 року вона записала повість, яку розповідала своїй доньці, коли та хворіла, а через три роки подала її до одного з найбільших шведських видавництв. Там повість відхилили. Того ж року інше видавництво оголосило конкурс на найкращу книжку для дітей. Астрід Ліндгрєн написала повість «У Бріт-Марі легшає на серці», подала рукопис на той конкурс, і він отримав другу премію. Так у шведській літературі з'явилося нове ім'я – Астрід Ліндгрєн.

Не менш цікавим та захоплюючим є оповідання про Малого та Карлсона, якого насправді не існує, а живе він в дитячих уявах та фантазіях.

Тема 70, стор.

Тема 71, стор.

Павло Глазовий народився 30 серпня 1922 року в селі Новоскелеватка (нині Казанківського району, Миколаївської області) в сім'ї хлібороба. Вчився у Новомосковській педагогічній школі на Дніпропетровщині. Після закінчення педагогічної школи в 1940 році був призваний служити в армії. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Після війни навчався в Криворізькому педагогічному інституті, де його закріпив Остап Вишня, теж гуморист. Письменник почав опікуватися подальшою долею талановитого юнака, подбав про те, щоб його перевели навчатися в Київ. 1950 року закінчив філологічний факультет Київського педагогічного інституту

імені О. М. Горького. У 1950–1961 роках Глазовий працює заступником головного редактора журналу «Перець», згодом — заступником головного редактора журналу «Мистецтво».

Книжки для дітей:

- «Пушок і Дружок» (1957) у співавторстві з Ф. Маківчуком.
- «Старі друзі» (1959) у співавторстві з Ф. Маківчуком.
- «Про відважного Барвінка та Коника-Дзвоника» (1958) у співавторстві з Б. Чалим.
- «Іванець-Бігунець» (1963).
- «Як сторінка, то й картинка» (1964).
- «Про Сергійка-Нежалійка та клоуна Бобу» (1965).
- «Перчень» (1966).
- «Школярікам. Гуморески. Баєчки» (2011).
- «Про Пончика, Батончика та Білого Слоника. Славний воїн Печериця» (2013).

Тема 72, стор.

Історія створення казки «Пеппі Довгапанчоха»

Коли маленькій Карін, доньці Астрід Ліндгрєн, було сім років, вона тяжко захворіла і лежала в ліжку кілька довгих місяців. Щовечора вона просила, аби мама розповіла їй якісь історії. Астрід Ліндгрєн уже й не знала, про що розповідати, й доня сказала: «А ти розкажи про Пеппі Довгапанчоха!».

Як згадує сама письменниця, вона тоді, «не спитала, хто це, і почала вигадувати дивовижні пригоди, які б відповідали незвичайному імені дівчинки». Отак народилися ці історії, а згодом, наче й забулися. Та якось узимку письменниця... зламала ногу! Щоб якось розрадитись, вона почала пригадувати й записувати пригоди Пеппі, розказані доньці. Потім передрукувала їх і подарувала Карін на день народження, а один примірник надіслала до видавництва. Та невдовзі рукопис повернувся з відмовою.

Але ця відмова не образила письменницю, і вона через рік надіслала рукопис в інше видавництво, де пригоди Пеппі Довгапанчоха і побачили світ, одразу ж отримавши першу премію на конкурсі книжок для дітей.

І звідтоді Пеппі Довгапанчоха, незвичайна вигадниця, фантазерка та мрійниця, чудовий, надійний друг, кмітливе розбишакувате руде дівчисько, переможно закрокувало планетою. Книгу перекладали, малювали комікси, робили радіопередачі і випускали кінофільми.

Тема 73, стор.

Інна Кульська — українська письменниця, дитинство якої пройшло у мальовничому селі Самгородок Козятинського району.

Село Самгородок на Вінниччині з бабусиними піснями, загадками, з піччю, розмальованою півнями, – то світ її дитинства; коли над полем-видноколом золота діжа котиться, коли за лісом, за пралісом синій вогонь горить, коли сон лежить під хворостом догори хвостом, – кричить, дай солі. І хтозна, може, саме звідти починався той «Струмок», який через багато років забринів, загомонів, точно спрямовував свій біг, поглиблював русло, вилився в першу збірку. Сорок років Інна Костівна Кульська працює в літературі. За цей час письменниця подарувала дітям понад тридцять книжок віршів, біля двадцяти п'яти п'єс, десятки пісень та оповідань. Чимало з них було премійовано на республіканських конкурсах, перекладено російською, білоруською та іншими мовами. Перша книжка Інни Кульської «Струмок» вийшла в 1946 році — на початку війни весь тираж її найпершої збірки загинув од вибуху бомби.

Творчість І. Кульської різноманітна, багатожанрова. Впродовж багатьох років письменниця знаходить дорогу до запитів і розуму дітей, знаходить для них дорогоцінні скарби слова, приказки, пісні, казки, скоромовки, які так влучно, доступно передають своєрідність дитячого світу і душі народної. Роки навчання І. Кульської в Києві, спочатку в трудовій школі, а згодом у Театральному інституті та Державному університеті — це нові захоплення хореографією, режисерською роботою, драматургією. Вона бере участь у роботі молодіжного театру «Іскра». Її п'єса «Жінка Сходу» в постановці іскрівців ішла на сцені Київського оперного театру, коли авторів було п'ятнадцять років.

При Будинку вчених у Києві І. Кульська сама керує драматичним гуртком, пише для нього сценівки, жартівливі казки. Та над усіма тимчасовими захопленнями Інни Костівни література мала найголовнішу роль, вирішальну для поетеси ходу. Її твори все частіше з'являються на сторінках журналів.